

ULU ÖNDER MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA FELSEFESİ VE YOL HARİTASI

Fulya MISIRDALI YANGİL¹, Nuran ÖZTÜRK BAŞPINAR²

Öz

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinde (2015) ülke liderleri yoksulluğun ortadan kaldırılması ve ortak refahının sağlanması için sürdürülebilir kalkınma amaçlarını kabul etmişlerdir. Ancak yaşadığımız ve gelecek nesillerin yaşayacağı dünyaya ilişkin kaygılar son bulmamıştır. Sürdürülebilir kalkınma 20. yüzyılın son çeyreğinde tanımlanmış olsa da birçok bilim insanının ve liderin söylemlerinin alt metninde ve eylemlerinin temelinde önceleri de yer almıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu da lideri olan Atatürk sayesinde sürdürülebilir kalkınma fikriyle temellendirilmiştir. Çalışmada Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda Atatürk'ün kurucu felsefesinin sürdürülebilir kalkınma perspektifiyle incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Atatürk'ün söylem, eylem, ilke ve inkılapları sürdürülebilir kalkınma boyutları açısından irdelenmiştir. Buna göre Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'nin kalkınma hamlesini üç boyutu kapsayacak şekilde ele aldığı ve uyguladığı belirlenmiştir. Atatürk'ün kalkınmaya dair yapmış olduğu hamleler kısa zaman içinde Türkiye Cumhuriyeti'nin güçlü ve üretken bir ülke olması sonucunu doğurmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kemal Atatürk, Kalkınma, Sürdürülebilir Kalkınma
JEL Sınıflandırması: O10, Q01, O21

THE GREAT LEADER MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'S THE PHILOSOPHY OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND THE ROADMAP

Abstract

At the United Nations Sustainable Development Summit (2015), country leaders adopted sustainable development goals to eradicate poverty and ensure common well-being. However, the concerns about the world we live in and the future generations will live in have not come to an end. Although sustainable development has been defined in the last quarter of the 20th century, it has also taken place in the subtext of the discourses of many scientists and leaders and at the base of their actions. The foundation of the Republic of Turkey was based on the idea of sustainable development, thanks to Atatürk, who was also its leader. In this study, it is aimed to examine Atatürk's founding philosophy in the foundation of the Republic of Turkey with the perspective of sustainable development. For this purpose, Atatürk's discourse, actions, principles and reforms were examined in terms of sustainable development dimensions. Accordingly, it has been determined that Atatürk handled and implemented the development move of the Republic of Turkey in a way that covers three dimensions. Atatürk's moves regarding development resulted in the Republic of Turkey becoming a strong and productive country in a short time.

Keywords: Mustafa Kemal Atatürk, Development, Sustainable Development
JEL Classification: O10, Q01, O21

¹Doç. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Finans ve Bankacılık Bölümü, fulya.myangil@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5746-3458

²Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, Eskişehir Meslek Yüksekokulu, Büro Hizmetleri ve Sekreterlik Bölümü, nbozturk@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0913-4350

1. Giriş

İnsanlık uzun yıllardan beri kaynaklarını gelecek nesillere eksiksiz aktarabilme kaygısı taşımasına rağmen bu kaygı ekonomik büyüme adına çoğunlukla göz ardı edilmiştir. 1980'li yıllar itibarıyla alan yazında yer alan ve günümüzde hak ettiği değeri görmeye başlayan sürdürülebilir kalkınma kavramı, ekonomik büyümenin ancak insan ve çevre odaklı olması şartıyla geleceğe taşınabileceğini açıklamakta ve gelecek nesle daha aydınlık bir yaşam bırakılması felsefesini içermektedir.

Sürdürülebilir kalkınma; ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarıyla birlikte gelecek nesillerin yaşam haklarının garanti altına alınabilmesi ve bugün sahip olunan kaynakların sömürülmeden kullanılarak yeni nesillere devredilebilmesidir. Bu anlamıyla da bugünkü faaliyetlerin yerine getirilmesi esnasında gerek ulusal gerekse küresel ölçekte geleceğe odaklanma gerekliliğini taşımaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nde kurulurken geleceğe odaklanan bir bakış açısıyla kurulmuş ve 1940'lı yıllara kadar bu felsefe ile yönetilmiştir.

Bu çalışmayla Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Ulu Önder Mustafa Atatürk'ün cumhuriyeti kurarken sahip olduğu felsefenin sürdürülebilir kalkınma perspektifiyle incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada amaca yönelik olarak sürdürülebilir kalkınmayı 1920'li yıllarda başlatmış ve başarmış bir lider olan Mustafa Kemal Atatürk'ün söylem, eylem, ilke ve inkıpları sürdürülebilir kalkınma boyutları çerçevesinde irdelenmektedir. Bu çalışma yüzünü batıya dönmüş ve az zamanda çok işler başarmış bir ülke liderinin kurucu felsefesinin başarısını ortaya koymak açısından önem taşımaktadır. Mustafa Kemal Atatürk geleceğin hanımefendileri ve beyefendilerine refah içinde yaşayabilecekleri bir ülke ve dünya bırakma gayesiyle Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuş ayrıca cumhuriyetin ilelebet yaşayabilmesi içinde bir yol haritası bırakmıştır. Bu çalışma söz konusu yol haritasının yeniden hatırlanması açısından da önem taşımaktadır. Bu yol haritası sadece Türkiye Cumhuriyeti için değil sömürülen, yokluk çeken, dışlanan ve geri kalmış dünya ülkeleri ve hatta gelişmiş ülkeler için de geçerliliğini sürdürmektedir.

2. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı

Günümüz akademik camiasının ve iş dünyasının sıklıkla ele aldığı sürdürülebilir kalkınma kavramı, üzerine ilk defa odaklanılan bir konu değildir. Sürdürülebilir kalkınma, iki yüzyıldan uzun bir süre önce medeniyetlerin gelişiminin doğa ve kaynakları üzerindeki etkisine ilişkin soruların sorulmaya başlamasıyla ortaya çıkarak (Paul, 2008: 576) bugünkü şekline evrilmiştir.

Sürdürülebilir kalkınmanın tarihsel gelişimi alan yazında 1960'lı yıllarda uzmanların çevresel yıkıma odaklanmasıyla başlayarak, 1972'de "Büyümenin Sınırları" çalışmasıyla sürmü ve son olarak 1987'de geniş katılımlı Brundtland Raporuyla temellenerek günümüzdeki anlam ve önemine kavuşmuştur. Sürdürülebilir kalkınma; sürdürülebilirlik ve kalkınma kavramlarının tarihsel gelişimiyle bir arada kullanılmaya başlanan dolayısıyla önceki anlayışları da içeren geniş bir kavramdır. Sürdürülebilirlik kavramının çıkış noktasını oluşturan doğal kaynakların devamlılığına yönelik endişeler insanlık tarihi kadar eskidir. Nitekim Eski Mısır, Mezopotamya, Yunan ve Roma uygarlıklarına ait belgelerde çevre sorunları yaşandığını ve tartışıldığını kanıtlamaktadır. Benzer şekilde Platon (5. yy), Strabo ve Columella (1. yy) gibi düşünürler insan faaliyetleriyle oluşan çevresel yıkımları tartışmışlardır. Bu tartışmalar insanların dikkat ederek kötü etkileri azaltabileceklerine odaklanmıştır. 16. yy'de ise oduncululuğun ve madenciliğin vahşi yaşam üstündeki olumsuz etkileri dikkat çekmeye başlamış ve 18. yy'de odun tüketimi nedeniyle yaşanan odun kıtlığı Avrupa'da bir sorun haline gelmiştir. Bu gelişmelere bağlı olarak sürdürülebilirlik kavramı ilk kez Carlowitz tarafından (1713) Alman ormancılık çevrelerinde kullanılmıştır. Carlowitz; sürdürülebilirlik kavramını, ağaçların sürdürülebilir kullanımını açıklayacak şekilde yaşlı ağaçların kesilmesi ile onların yerine geçebilecek yeterli genç ağacın bulunması arasında denge sağlanması olarak değerlendirmiştir (Pisani, 2006: 85-86). Bu durum; devamında, nüfus artış hızı ve kaynakların tüketimi endişelerini doğurmuştur. Malthus, "Nüfus

Üzerine Deneme" adlı çalışmasında (1798) nüfus artışını incelemiş ve nüfus artışını insanlığın karşı karşıya kaldığı en büyük tehlike olarak nitelemiştir. Malthus'a göre gıda üretim potansiyelindeki artış nüfus artışı karşısında göreceli olarak yavaş olduğundan Malthus karamsar bakış açısıyla doğal kaynak kıtlığının insan yaşamını olumsuz etkileyeceğini açıklamıştır (Sabbağ, 2020: 44). Sonrasında yaşanan teknolojik gelişmeler Malthus'un yanıldığını göstermiş, hatta izleyen süreçte üretim nüfustan daha hızlı artmış ve gıda fiyatları da iki yüzyıl öncekinden daha düşük bir seviyeye inmiştir (Paul, 2008: 576).

Sanayi Devriminin yaşanması doğal kaynaklar ve nüfusa yönelik endişeleri bir süre ötelemiş olsa da bugün dünyada yaşanan birçok felaket yine aynı noktaya dönülmesine ve benzer endişelerin gündemde kalmasına neden olmuştur. 19. yy'de de yine birçok bilim insanı doğa-insan uyumuna yönelik endişelerini dile getirmiştir. Örneğin; Marsh "İnsan, yeryüzünün kendisine sadece kullanım hakkı için verildiğini, tüketim ve savurgan atıklara hakkı olmadığını çoktan unuttu" ifadesiyle insanlığın iyiliği için doğayı korumanın önemini vurgulamıştır. Benzer şekilde Wallace "Bizim Harika Dünyamız" adlı çalışmasında; kömür, petrol, gaz ve minerallerin sınırsız kullanımıyla yağmur ormanlarına yapılan yıkımı gelecek nesiller açısından bir yara olarak değerlendirmektedir. Bu ifadeler Brundtland Raporunun temalarıyla örtüşmektedir (Pisani, 2006: 86). Dolayısıyla, bu süreç sonunda günümüzdeki anlamıyla sürdürülebilir kalkınma kavramına yönelik tartışmalar başlamıştır.

Sürdürülebilir kalkınmanın tarihsel gelişimi bir bütün olarak ele alındığında bilim insanlarının ilgili dönemin temel hammadde veya doğal kaynaklarının bilinçli tüketimi konusunda uyarılarda bulunduğu dikkat çekmektedir. Söz konusu tarihsel gelişimin odağında bulunan çevrenin arka planında medeniyetin sürdürülebilmesi endişesinin yer aldığı unutulmamalıdır. Bu noktada sürdürülebilir kalkınma söylemi içinde yer alan kalkınma kavramının da irdelenmesi önem taşımaktadır. Bugün dahi büyüme ile eş anlamlı bir kavram olarak ele alınabilen kalkınma, özünde büyümeden daha geniş bir anlama sahiptir. Büyüme; ekonomiyi içerirken, kalkınma; sosyal, çevresel, kültürel ve politik unsurları da içermektedir. Bu bağlamda kalkınma; temelinde insan olan çok boyutlu bir kavram olarak büyümeden farklılaşmaktadır. Ancak kalkınma, 1970'li yıllara kadar ulusal gelirdeki artışla ölçülerek endüstriye dayalı ekonomik büyümeyi ifade etmiş ve GSYİH, kişi başına düşen milli gelir gibi ekonomik göstergelerin kalkınmayı yansıtan veriler olduğu kabul edilmiştir. 1970'li yıllardan sonra bazı ülkelerin ekonomik yüksek büyüme oranlarına rağmen toplumsal sorunlarla, politik istikrarsızlıkla, yüksek işsizlik oranlarıyla, gelir dağılımı adaletsizliğiyle ve çevre sorunlarıyla karşı karşıya kalması ekonomik büyümenin yetersiz kaldığını ortaya koymuştur. Bu durum kalkınmanın günümüzde kısaca çok boyutlu bir kavram olarak yeniden tanımlanması sonucunu doğurmuştur (Kubar, 2016: 67). Kalkınmanın bu yeni kapsamıyla birlikte bakış açısı da bugünden geleceğe yönelmiş ve gelecek nesillerin gereksinimlerini karşılayabilmesi fikriyle birleşerek sürdürülebilir kalkınma kavramına evrilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma, kalkınmanın olumsuz çevresel ve sosyal etkilerinin düzenli bir şekilde hafifletilmesini içeren ekonomik büyüme olarak da tanımlanabilir (Roper, 2012: 72). Diğer bir ifadeyle sürdürülebilir kalkınma, bugünkü kuşağın gereksinimleri karşılanırken gelecek kuşakların gereksinimlerinin de dikkate alınmasını içeren gelişim sürecini ifade etmektedir. Değişik tanımlarından da anlaşılacağı üzere sürdürülebilir kalkınma sadece çevresel, ekonomik veya sosyal bir konu değil (Şahinöz, 2019: 81) bu üç alanı dengeleyen diyalektik bir kavram haline gelmiştir.

3. Sürdürülebilir Kalkınma ve Mustafa Kemal Atatürk

3.1. Mustafa Kemal Atatürk'ün Sürdürülebilir Kalkınma Felsefesi

Dünya ve Türkiye karmaşık ve çalkantılı dönemlere girdikçe, Mustafa Kemal Atatürk'ün önemi ve Türkiye Cumhuriyeti'ni kurarak gerçekleştirdiği büyük siyasal, ekonomik ve kültürel devrim daha iyi anlaşılacaktır (Kongar, 2017: 17). Mustafa Kemal Atatürk; yaşadığı dönemin koşullarında, yıkılan bir imparatorluktan günümüz akademik yazınında sürdürülebilirlik kavramı kapsamında incelenen ekonomik, çevresel ve sosyal reformları gerçekleştirmiş ve yeni bir ülkenin

kurucu lideri olmuştur. Atatürk'ün Türkiye'yi kalkındırma çalışmaları incelendiğinde ekonomik, çevresel ve sosyal reformların bütünlük olduğu, bunların uyumlaştırıldığı ve birbirleri üzerindeki etkilerinin göz önünde bulundurulduğu ortaya çıkmaktadır. Ekonomik kalkınma için sosyal adaletin sağlanması, sosyal adalet için doğal kaynakların verimli kullanımı bunun en yalın örneğidir. Atatürk'ün Türkiye için çizdiği yolun değiştirilmesi ekonomik yaşamda yoksullaşmayla, sosyal yaşamda ayrılaştırılmayla ve doğal çevrede kaynakların tükenmeye başlamasıyla karşı karşıya kalmak demek olacaktır.

3.1.1. Atatürk'ün Ekonomik Sürdürülebilirlik Felsefesi

Ekonomik sürdürülebilirlik genel anlamıyla sermayenin korunması veya bozulmasının engellenmesi olarak tanımlanmaktadır (Goodland, 2002: 2). Ekonomik sürdürülebilirlik, gelecekteki ihtiyaçları gözetenek sektörel dengesizlikler yaratmadan değer üreten ve refah yaratan bir sistemdir. Atatürk'ün ekonomi politikaları incelendiğinde Atatürkçü düşüncenin pragmatik demokratik idealinin burada da baskın olduğu (Öztürk ve Yıldırım, 2009: 151) ve Türk toplumunun gerçeği üzerine kurulduğu görülmektedir. Atatürk'ün "*Yeni Türk Devleti temellerini süngü ile değil süngünün de dayandığı ekonomi ile kuracaktır*" (akt: Çotuksöken, 1994: 86) sözünün ekonomiyi bakış açısını göstermektedir.

Türkiye'nin ekonomi politikalarının oluşturulması aşamasında İzmir İktisat Kongresi (1923) önemli adımlardan biridir. Bu kongreye ekonomi paydaşlarının (1135 kişi ve çiftçi, tüccar, sanayici ve işçi olmak üzere dört grup) katılımı sağlanmıştır (Özcelik ve Tuncer, 2007: 255). Bu grupların maddeler halinde genel kurula sundukları öneriler, kongre çalışmalarının esasını oluşturmuş ve kararlar bu öneriler üzerinde tartışılarak alınmıştır. Misak-ı İktisadi'nin kabul edildiği ve Atatürk'ün öngörüsüyle tarihe mal olan (Yapıcı, 2019: 31) kongrenin açılış konuşmasında Atatürk şöyle demiştir (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 2006: 14-16):

"Baylar tarih ulusların yükselme ve çökme nedenlerini araştırırken birçok siyasi, askeri ve sosyal nedenler bulup saymaktadır. Kuşkusuz tüm bu nedenler sosyal gerçekler olarak toplum üzerinde etkilidir. Ancak bir ulusun yaşamıyla, yükselmesiyle ve çözülüp çökmesiyle doğrudan doğruya ilintili olan neden o ulusun ekonomisidir. Tarihin ve deneyimin saptadığı bu gerçek, bizim ulusal yaşamamızda ve ulusal tarihimizde de görülmektedir. Gerçekten de Türk tarihi incelendiğinde yükselme ve çöküş nedenlerinin ekonomiden başka bir şey olmadığı anlaşılır. Baylar, tarihimizi dolduran bunca başarının, zaferlerin veya yenilgilerin, sıkıntı veren büyük zararın ve yıkımların tamamı oluşukları devirdeki ekonomimiz ile doğrudan ilgilidir. Yeni Türkiye'mizi hak ettiği yüksek düzeye ulaştırmak için zaman kaybetmeden ekonomimize birinci öncelikle önem vermek zorundayız. Çünkü günümüz bütünüyle ekonomi çağıdır."

Yukarıdaki söylemleri incelendiğinde Atatürk'ün ekonominin belirleyici unsur olduğunu açıkça belirttiği ve güçlü bir ekonominin yaratılmasına ve sürdürülmesine ne kadar önem verdiği görülmektedir. Atatürk'ün ekonomik alanda çizdiği yönün esasını ekonomik bağımsızlık ve ekonomik istikrar prensiplerinin, ekonomi siyasetinin ana hedefini de ekonomik kalkınmanın oluşturduğu görülmektedir (Sabır, 2006: 4). Bu esas ve hedefe ulaşabilmek için Türkiye Cumhuriyeti'ne en uygun ekonomi sistemini kurmak isteyen Atatürk, bunun için 144 yerli ve yabancı ekonomi kitabını dikkatle okumuş, ekonomiyle ilgili ve bilgili kişilerle tartışmıştır. Okuduğu kitaplar incelendiğinde karma ekonomik sisteme yönelik bir satır bile olmadığı dikkatleri çekmekle birlikte (Bozdağ, 2008: 80) o, çabalarıyla Türkiye için en uygun sistemin karma ekonomik sistem olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Atatürk'ün ilkelerinden "Devletçilik" Türkiye Cumhuriyeti'nin temel ekonomi felsefesi gösteren Türkiye'nin toplumsal ihtiyaçlarına cevap veren, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına olanak sağlayan politik bir uygulamadır (Eroğlu, 1985: 357). Bu uygulamanın iktisadi boyuttaki karşılığı karma ekonomik sistem olarak da adlandırılmaktadır. Karma ekonomik sistem, kapitalizmle sosyalizm arasında yer alan tamamen yeni bir sistemdir. Türkiye Cumhuriyeti'nde uygulanan devletçilik 19.yy'dan itibaren sosyalizm tarafından öngörülen fikirlerden yararlanan bir sistem değildir. Bu sistem Türkiye'nin kendi ihtiyaçlarından doğmuş ve özgün bir sistemdir (Laufenburger, 1941, akt: Öztürk ve Yıldırım, 2009: 154). Atatürk öğretisi; söz hakkının yalnızca

devlette ya da bireyde olduğu sistemlerin tersine birey ile devlet arasında diyalektik kurmakta ve ülke çıkarında birleşmektedir (Bozdağ, 2008: 77).

Bir kalkınma modelini de anlatan devletçilik ilkesi, 1930'lu yıllarda ağırlık kazanmıştır. İzmir İktisat Kongresi'nde benimsenen liberal çizgiye yakın politikalar yazık ki girişimci, sermaye ve diğer kaynak eksiklikleri nedeniyle yapılacak olanların devlet eliyle yapılması zorunluluğunu doğurmuştur. Genç cumhuriyette kalkınmanın sağlanabilmesi için talep sorunundan ziyade arz sorununun çözülmesi gerekmiş ve bu sorunu çözmek içinde devlet müdahalesine ihtiyaç duyulmuştur. Atatürk; ilk olarak Büyük Zafer'den önce TBMM'nin açılış konuşmasında (1 Mart 1922) ekonomik kalkınma için toplumun genel faydasını doğrudan ilgilendiren konularda, özel girişimin yanı sıra devletçiliğe gidileceğinden bahsetmiştir (Eroğlu, 1985: 362-363). Keynes "İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi" (1936) kitabında toplam arz ve toplam talep eşitliğini sağlamak için devlet müdahalesinin gerekliliğini henüz savunmamışken 1930'larda Türkiye'de karma ekonomik sistem uygulanarak kalkınma ekonomisinin bir anlamda öncüsü olunmuştur.

Atatürk'ün devletçilik anlayışının ulusal çıkarları gözetmesi toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi için zemin oluşturmaktadır. Bu durum halkçılık ilkesi için devletçilik ilkesini zorunlu kılmaktadır. Halkçılık ilkesi gereği sınıf mücadelesinin önlenmesi, sosyal barışın sürdürülmesi, sosyal adalet ve sosyal güvenliğin gerçekleştirilmesi, devletin sosyal ve ekonomik yaşamda rolünü azaltan bir anlayışla sağlanamamaktadır. Bu hedeflerin gerçekleşmesi, devletin ekonomik alanda en azından düzenleyici ve denetleyici bir rol almasını gerektirmektedir. Ancak öngörülen bu model, hiçbir şekilde kolektivist ekonomi anlayışı değildir (Dinç, 2004: 8). Atatürk karma ekonomi modelini şu şekilde ifade etmiştir (Bozdağ, 2008: 78):

"Ekonomik ve bazı sosyal işler bir taraftan fertlerin çıkarları ile ilgilidir. Bunun için fertçiler (liberal ekonomi), bu işlere devletin karışmasını istemezler. Fakat bu işler içinde bütün milletin ortak çıkarlarına temas eden noktalar da vardır. Bu sebeple devletçilerin (Marksist teori) haklı olduklarını kabul etmek doğrudur. Özel çıkar, çoğu zaman genel çıkarla çelişki içinde bulunur. Her halde devletin, siyasi ve düşünsel konularda olduğu gibi bazı ekonomik işlerde de düzenleyiciliğini, ilke olarak kabul etmek geçerli görülmelidir. Bu takdirde, karşı karşıya kalınacak sorun: Devlet ile ferdin, karşılıklı faaliyet alanlarını ayırmaktır. İlke olarak devlet, ferdin yerine geçmemelidir. Fakat ferdin gelişmesi için genel şartları göz önünde bulundurmalıdır. Bir de ferdin bireysel faaliyeti, iktisadi gelişmenin ana kaynağı olarak kalmalıdır. Fertlerin gelişmesine engel olmamak, onların her bakımdan olduğu gibi -ekonomik özgürlük ve girişimleri önünde, devletin kendi girişimiyle bir engel yaratmaması, demokrasi ilkesinin en önemli noktasıdır."

Atatürk bu sözlerinin devamında büyük ve düzenli bir yönetim gerektiren, genel bir ihtiyaç karşılık gelen, millî varlığın adil dağılımını sağlayan veya bireylerin elinde tekele dönüşme riski bulunan işlerde devletin önemini vurgulamış ve bu işleri sıralamıştır (Bozdağ, 2008: 78-79). Bu bağlamda Atatürk'ün devletçilik ilkesinin genel nitelikleri Tablo 1'deki gibi sıralanabilir.

Tablo 1: Atatürk'ün Devletçilik İlkesinin Genel Nitelikleri

NİTELİKLER	AÇIKLAMASI
Müdahalecilik	Sosyal durumu zayıf olanların korunarak sosyal dengenin oluşturulması
Planlılık	Yatırım ve üretimin geliştiği güzel değil, genel çıkar doğrultusunda olması
Gerçekçilik	Planların eldeki olanakların değerlendirilerek yapılması
Seçmecî	Kalkınmada kamu ve özel kesimin birlikte yer alması
Eşitlikçilik	Sınıf ayrımcılığının olmaması, sosyal devlet anlayışı ile toplumsal çatışmaların önlenmesi
Bağımsızlıkçılık	Yabancı sermayenin kendi bağımsızlık anlayışı çerçevesinde kabul edilmesi
Açık rejim	Totaliter bir anlayışla ve toplumsal yapı göz önüne alınmadan zoraki uygulamalardan sakınılması
Hümanistlik	Ekonomide insan öğesinin ön planda olması, tüketici ve üretici dengesinin korunması
Sömürücü olmamak	Emeğin önemine inanılması

Kaynak: Dinç, 2004: 9-11.

Atatürk'ün devletçilik anlayışına hâkim ilkeler şöyledir (Eroğlu, 1985: 361): Ferdi girişimin korunması ve desteklenmesi, demokratik yönetimin kaçınılmaz şartıdır. Ekonomik kalkınmanın

temelinde, bireysel girişimlerin bulunması doğaldır. Devletin ekonomik faaliyeti, bireysel girişimleri engellemeyi amaçlamaz. Devletin zaman içinde değişebilecek ekonomik etkinliklerinin sınırı, ulusal çıkarların gerektirdiği durumlarda hükümetler tarafından çizilecektir. Atatürk'ün ekonomi politikaları bu ilkeler doğrultusunda incelendiğinde (Öztürk ve Yıldırım, 2009: 155-161); bütçe ve maliye politikasının odak noktasının denklik olduğu görülmektedir. Atatürk, güçlü ve güvenilir bir ülke olmak için iç ve dış borçlanmaları kapsamayan, vergi gelirleriyle vergi dışı normal gelirlerin normal harcamalarla denk olduğu bir sistemi savunmuştur. Para politikası; para değeri istikrarını çok önemsemiş, enflasyonun artmamasını hedeflemiş ve bunu sağlamıştır. Yatırım politikasında ülkenin tüm faaliyet alanlarının ve bütün bölgelerinin kalkınmasını hedeflenmiştir. Tarım politikasında öncelikle vergi düzenlemesi yapılmış, toprak mülkiyeti adaletsizliğinin çözümüne yönelik uygulamalar ve köylüye kredi imkânları yaratılmıştır (Coşkun, 2003: 75). Atatürk'ün sanayi politikası ulusal bir sanayi yaratmayı amaçlamaktadır. O, ülke kalkınması için sanayileşme ve özel girişimi desteklemenin zorunlu olduğunu düşünmüş, Sanayi Teşvik Yasası çıkarılmıştır.

Bu uygulama ve görüşlerinden Atatürk'ün ekonomi politikalarının amaçlarının; tam çalışma, hızlı ve dengeli sermaye birikimi, dış ödemeler/dış ticaret dengesinin sağlanması, gelir dağılımı dengesi, enflasyonsuz hızlı kalkınma, bölgeler arası dengeli kalkınma, özel girişimin geliştirilmesi ve yabancı sermaye ile iş birliği olduğunu göstermektedir (Boratav, 1967: 54, akt: Öztürk ve Yıldırım, 2009: 152). Atatürk'ün ekonomi politikalarının amaçları değerlendirildiğinde, günümüz ekonomik sürdürülebilirlik söyleminin tanımında ve göstergelerinde yer alan açıklamaları içerdiği açıkça görülmektedir. Atatürk'ün Türkiye idealinde katma değeri yüksek ürünler üreten, adil gelir dağılımının olduğu, refah seviyesi ve yaşam kalitesi yüksek bir ülke vardır. Bunun içinde "*Çalışmadan, yorulmadan ve üretmeden, rahat yaşamak isteyen toplumlar; evvela haysiyetlerini, sonra hürriyetlerini daha sonra da istiklal ve istikballerini kaybetmeye mahkûmdurlar*" demiştir (<https://www.tbmm.gov.tr>).

3.1.2. Atatürk'ün Çevresel Sürdürülebilirlik Felsefesi

Çevresel sürdürülebilirlik, insan faaliyetleri sonucunda dünyanın ekolojik kaynaklarının erozyona uğramasının engellenmesini ifade etmektedir (Bansal, 2005: 198). Doğal kaynakların sürekliliği anlamına gelen çevresel sürdürülebilirlikte, kaynakların kullanım düzeylerinin kendini yenileme ve doğal kaynakların salınan kirleticileri işleme tabi tutma hızını aşmaması gerekmektedir. Çevresel sürdürülebilirlik ayrıca biyo-çeşitliliği, insan sağlığını, hava, su, toprak kalitesini, hayvan ve bitki yaşamlarının korunmasını da kapsayan geniş bir alanı içermektedir (Kaypak, 2011: 26). Kısaca çevresel sürdürülebilirliğin temelinde doğanın kendini devam ettirebilmesi için en kötü ihtimalle mevcut durumunun korunması yer almaktadır. Atatürk'ün "*Bu vatan, çocuklarımız ve torunlarımız için cennet yapılmaya değer*" ifadesi doğal çevreye yönelik gelecek perspektifini, "*Ağaçsız orman ve ağaçsız toprak vatan değildir. Eğer vatan denen şey kupkuru dallardan, taşlardan, ekilmemiş alanlardan, çıplak ovalardan, kentlerden, köylerden oluşmuş olsaydı onun zindandan hiçbir farkı olmazdı*" sözleri de (<https://beyn.org>) onun gözünde doğal çevrenin önemini göstermektedir.

Atatürk'ün doğaya düşkünlüğü ve sevgisi sadece sözlerinde kalmamakta ona ilişkin anılarda yaşanmışlıklar olarak da karşımıza çıkmaktadır: Atatürk tekneyle İstanbul'dan Yalova'ya giderken (1929) gördüğü ulu çınarın yanına kendisi için ahşap bir ev yapılmasını istemiş ve bu ev 22 günde tamamlanmıştır. Ancak 1930'da evin çatısına zarar vermesinden dolayı ulu çınarın dallarının kesilmesi gerekmiştir. Bunun üzerine Atatürk, ulu çınarın dallarının kesilmesi yerine köşkün kaydırılmasını emretmiştir. Emir üzerine köşk üç günde 480 cm kaydırılmıştır. Atatürk köşkün kaydırılması esnasında koltuk getirtmiş ve oradan hiç ayrılmadan çalışmayı izlemiştir (Özdil, 2018: 391). Bu köşk günümüzde "Yürüyen Köşk" olarak adlandırılmaktadır. Bu olay o dönemin gazetelerinde "devletin başka önemli işi yok mu?" şeklinde eleştirilmiştir. Atatürk "*o çınar ağacı devlettir*" diyerek eleştirileri anlayışla karşılamıştır (Özdil, 2018: 392).

Söz konusu hikâye Atatürk'ün doğa sevgisinin ve barışçıl yapısının göstergelerinden sadece biridir. Bu olgunun diğer bir kanıtı Atatürk Orman Çiftliği'dir. Atatürk Anadolu bozkırının ortasında bulunan bu çiftliğin yerini, bedelini kendi aylığından karşılayarak, Abidin Paşa'nın eşi Faika hanımdan satın almış ve bir orman yaratılmasını sağlamıştır. Dönem uzmanlarının çiftliğin yeri için "en elverişsiz alandır, burada çiftlik olmaz" diye hazırladıkları raporun altına "*Burası vatan toprağıdır ve kaderine terk edilemez*" notunu düşmüştür (Köroğlu, 2009: 60). Bu söz ve Atatürk Orman Çiftliği, Atatürk'ün insan zekâsının her şeyi başarabileceği inancını göstermektedir. Bir başka olayda Atatürk, bir iğde ağacı için hesap soran ve üzülen bir lider olarak görülmektedir. Çankaya köşkünden Meclis binasına gittiği yol üzerinde bir iğde ağacı vardır. Arabayla ağacın önünden geçerken Paşa arabayı yavaşlattırıp ağaca selam verir. Yanındakilerin her defasında şaşkınlıkları bu olay için Atatürk "*ağaçlar sığındığım gölgeyi, soluduğum havayı, yediğim meyveyi sağlayan askerler gibidir, elbette selam vereceğim*" demiştir (Livaneli, 2020: 176). Ancak yol yapımı esnasında ağaç kesilmiştir. Ağacın kesildiğini öğrendiğinde Atatürk "*Başka bir yolu yok muydu?*" diye hesap sorsa da onun dışında çoğu kişinin iğde ağacının varlığından bile haberi yoktur. Çankaya Köşkü'nün arkasında bulunan gül bahçesinde Sabiha Gökçen'le gezerken Gökçen'in bir gülü onun yakasına takmak için koparmaya kalkmasına itiraz etmesinin altında da onun çiçek sevgisi yatmaktadır (Köroğlu, 2009: 64). Öyle ki Atatürk (1937) Gökçen'e kendisi öldükten sonra çiçeklerine bakmasını ve mezarına canlı gül getirmesini vasiyet etmiştir (Özdil, 2018: 392).

Atatürk'ün doğaya karşı sevgisi, bağlılığı yukarıda anlatılanlarla sınırlı değildir. Atatürk çocukluk yıllarından itibaren hayvanlarla büyülmüştür. Dayısının çiftliğinde iki yavru köpeği, Sofya'da askeri ateşeyken Alp adını verdiği köpeği ve Kurtuluş Savaşı esnasında Alber isimli köpeği ve en sonunda da Foks adını verdiği köpeği sahiplenmiştir. Atatürk'ün Foks'a düşkünlüğü o dönemde herkes tarafından bilinmektedir. Birçok fotoğrafında Foks'ta bulunmaktadır. Benzer şekilde atlara da tutkuyla bağlıdır. Güvercinleri, kanaryası ve Dolmabahçe Sarayı'nın iç bahçesinde ceylanı vardır (Özdil, 2018: 397-399). Atatürk; doğanın insan yaşamı için önemini farkında olduğu gibi doğada bulunan tüm canlıların yaşam haklarına değer vermiş, avlanmaya ve avcılığa karşı olmuştur. "Doğa önünde insan bir hiç", "*Biz doğayı korudukça, doğa da bizi korur*", "*Yarının doğası bugünden yaratılır*" (<https://www.turkcebilgi.com>) sözleri Atatürk'ün çevresel sürdürülebilirliğe ilişkin farkındalığını ve hassasiyetini göstermektedir.

Atatürk'ün bu farkındalığının en güzel örneklerinden biri, yukarı bahsedilen Atatürk Orman Çiftliği'dir. Atatürk Orman Çiftliği, Atatürk'ün vizyonun gerçekleşmiş halidir. Henüz dünyada çevre bilincinin yaygın olmadığı 1920'li yıllarda Atatürk, çevre bilincini Atatürk Orman Çiftliği ile yaymaya başlamıştır. Atatürk Orman Çiftliği'nin Türkiye açısından değerinin iki farklı nedeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki, cumhuriyetin ilan edilmesi sırasında Türkiye'nin azim ve kararlılığının bir göstergesi olmasıdır. Tarım ve hayvancılık alanında örnek teşkil edecek, çorak ve bataklık bir araziden üretken bir çiftlik yaratılmıştır. Bu çiftlik sadece modern tarım ve sanayi üretim tekniklerini bir araya getirmemiş ayrıca kent sakinlerine sosyal ve kültürel aktiviteler sunarak Türkiye Cumhuriyeti'nin temel felsefesini temsil etmiştir. İkincisi ise Atatürk Orman Çiftliği'nin çevresel problemlerin çözümü noktasında kentsel planlama projesinin bir sembolü olmasıdır (Akıner ve Akıner, 2020: 850).

Atatürk'ün 1 Mart 1922'de TBMM'nin 1. dönem 3. Yasama yılı açılış konuşmasında belirttiği doğal varlık olan ormanların korunması, dengeli ve tekniğe uygun şekilde işletilmesine yönelik kurallar çevresel sürdürülebilirlik farkındalığının diğer bir örneğidir. Bu konuşmasında şöyle demiştir:

"Gerek tarım, gerek memleketin varlık ve genel sağlığı konularında önemi kesin olan ormanlarımızı da önlemlerle iyi duruma getirmek, genişletmek ve en yüksek faydayı sağlamak da önemli kurallarımızdan biridir."

Atatürk ayrıca 1923'te ormanların modern bir şekilde yönetilmesi ve ormanlardan en iyi şekilde yararlanılması için uzmanlara 250 maddelik Orman Kanunu'nu hazırlatmıştır. Çıkarılan

kanun metninde yer alan “en yüksek faydayı sağlama” direktifi Mayıs 2006’da yürürlüğe giren Çevre Kanunu’nun 2. maddesinde bulunan “Sürdürülebilir Çevrenin” ve “Sürdürülebilir Kalkınmanın” dengelenebilir olmasını öngören çevrecilik ilkelerini de kapsamaktadır (Köroğlu, 2009: 65). Diğer söyleyişle Atatürk döneminde çıkarılan kanun günümüzdeki çalışmalara kaynaklık etmektedir.

3.1.3. Atatürk’ün Sosyal Sürdürülebilirlik Felsefesi

Sosyal sürdürülebilirlik, sürdürülebilirliğin insan odaklı boyutudur. Bu boyut eğitim ve sağlık gibi sosyal hizmetlerin yeterliliği ve eşit dağılımı, cinsiyet eşitliği, politik sorumluluk ve katılımı ifade etmektedir (Tıraş, 2012: 61). Sosyal sürdürülebilirlik kapsamında toplum oluşturulabilmesi için beş temel ilke bulunmaktadır: eşitlik, çeşitlilik, bağlılık, yaşam kalitesi, demokrasi ve yönetim (McKenzie, 2004: 18-19; Bilgili, 2017: 566). Bu ilkeler Tablo 2’de kısaca açıklanmıştır.

Tablo 2: Atatürk’ün Devletçilik İlkesinin Genel Nitelikleri

NİTELİKLER	AÇIKLAMASI
Eşitlik	Topluluğun tüm üyeleri için, özellikle de maddi açıdan yetersiz ve en savunmasız olanlar için eşit fırsatlar sağlanmalıdır.
Çeşitlilik	Topluluk çeşitliliği teşvik etmelidir.
Bağlılık	Topluluğun içinde ve dışında, resmi, gayri resmi ve kurumsal düzeyde birbirine bağlantılı olmayı mümkün kılacak sistemler ve yapılar teşvik edilmeli ve sağlanmalıdır.
Yaşam kalitesi	Birey, grup ve toplum düzeyinde tüm üyeler için temel ihtiyaçların karşılandığı garanti edilmeli ve iyi bir yaşam kalitesi geliştirilmelidir.
Demokrasi ve yönetim	Topluluk için demokratik süreçler, şeffaf ve hesap verebilir yönetim yapıları sağlanmalıdır.
Eşitlik	Topluluğun tüm üyeleri için, özellikle de maddi açıdan yetersiz ve en savunmasız olanlar için eşit fırsatlar sağlanmalıdır.
Çeşitlilik	Topluluk çeşitliliği teşvik etmelidir.
Bağlılık	Topluluğun içinde ve dışında, resmi, gayri resmi ve kurumsal düzeyde birbirine bağlantılı olmayı mümkün kılacak sistemler ve yapılar teşvik edilmeli ve sağlanmalıdır.
Yaşam kalitesi	Birey, grup ve toplum düzeyinde tüm üyeler için temel ihtiyaçların karşılandığı garanti edilmeli ve iyi bir yaşam kalitesi geliştirilmelidir.

Kaynak: Dinç, 2004: 9-11.

Sosyal sürdürülebilirliğin tanımında ve yukarıda sosyal sürdürülebilirlik bağlamında sayılan ilkeler, Atatürk’ün ilke ve inkılaplarında da yer almaktadır. Bu ilke ve inkılaplar tek tek anlam ifade etse bile sistem yaklaşımı doğrultusunda incelenmelidir. Çünkü bunlar bir çarkın dişlileri gibidir. Bir dişli hem diğer dişlileri hem de çarkın bütünü doğrudan etkilemektedir. Kısaca Atatürk’ün ortaya koyduğu ilkelerin bir bütün olarak anlaşılması ve uygulanması gerekir, öte yandan yapılan inkılaplar tüm ilkelerin devamlılığında etkilidir. 23 Nisan 1920’de TBMM’nin kuruluşuyla başlayan devrim, Atatürk’ün ölümüne kadar sürmüştür. Bu süreçte ilk ilke olarak TBMM’nin kurulması, saltanatın kaldırılması ve Cumhuriyet’in ilan edilmesine bağlı olarak Cumhuriyetçilik ilkesini aklı getirirse de Atatürk Meclis’in ilk açılışında Anayasa’ya esas olmak üzere "halkçılık programı" adını verdiği ilkeyi önermiştir. Bu programda Atatürk, Halife-Sultan’ın dinsel otoritesine karşı ulusal egemenliği temel almıştır. Bu açıdan ilk ilke de laikliktir (Kongar, 2005: 305). Laiklik; çağdaş, uygar bir birey, bir toplum ve bir devlet olarak yaşama kararlılığının ilkesidir. Atatürk "laiklik ne demektir" diye soran bir milletvekiline "Adam olmaktır" diye yanıt vermiştir. Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması olarak basitçe tanımlanan laiklik, özünde devletin tüm halk katmanlarına eşit mesafede durmasını zorunlu kılmaktadır (Tayhani, 2009: 519-520). Günümüzde laiklik ilkesinden yola çıkarak Atatürk’ü dinsiz olarak tanımlayanlar ve görenler bulursa da Atatürk aşağıda yer alan sözleri ile kendisine yönelik olumsuz bakış açısının doğru olmadığını kanıtlamaktadır (akt: Ünsal, 1999: 600).

"Din gerekli bir kurumdur. Dinsiz ulusların devamına olanak yoktur. Yalnız şurası vardır ki din Allah'la kul arasındaki bağlılıktır.", "Bizim dinimiz en makul dindir. Bundan dolayıdır ki son din olmuştur. Bir dinin

doğal olması için akla, fenne, bilime, mantığa uygun olması gerekir. Bizim dinimiz bunlara tamamen uyar."

Atatürk tarafından geniş anlamıyla sosyal özgürlük problemi olarak tanımlanan (Kartal, 1975: 30; Kongar, 2005: 307) laiklik ilkesinin işlerlik kazanabilmesi için saltanatın ve hilafetin kaldırılarak cumhuriyetin ilan edilmesi gerekirken laiklik ilkesi de eşitliği ve çağdaşlaşmayı sağlayan birçok inkılabın gerçekleşmesi için gereken zemini hazırlamıştır. Laiklik ilkesinin pozitif hukuk çerçevesinde ele alınması daha sonraları olsa bile toplum, hukuk ve eğitim alanındaki inkılabların temeli laiklik ilkesiyle bağlantılıdır. Örneğin; 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla öğretim birleştirilmiştir. Bu kanun, bilim ve tekniği tüm vatandaşlara eşit koşullarda öğretebilmek esasını taşımaktadır. Atatürk (1924) eğitimde birlik ve eşitliği şu sözleriyle açıklamıştır (akt: Çotuksöken, 1994: 82):

"Erkek ve kız çocuklarımızın eşit olarak, bütün öğrenim basamaklarındaki eğitim ve öğretiminin pratik olması önemlidir. Yurt çocukları, her öğrenim basamağında, ekonomik yaşamda yapıcı, etkili ve başarılı olacak şekilde donatılmalıdır. Ulusal ahlakımız uygarlık ilkeleriyle ve özgür düşüncelerle beslenmeli ve desteklenmelidir."

Toplum ve hukuk alanı için Medeni Kanun'un kabul edilmesi (1926) önemli bir adım olmuştur. Böylelikle Türk kadını erkekle eşit koşullara sahip ve özgür bireyler olmuştur. Atatürk'ün Türk kadınının durumuna ilişkin düşüncesi 1921'de şu sözlerinde yer almaktadır:

"Tam eşitlik. Erkeklerin hakları ne ise kadınlarınki de aynı. Hürriyetlerini hakkı ile kazandılar. Milletın yarısının sosyal hayata yabancı, uzak kalması uygun bulunmaz" (akt: Tayhani, 2009: 525). Atatürk'ün bu konudaki diğer sözleri de şöyledir: "İnsan topluluğu kadın ve erkek denilen iki cins insandan mürekkeptir. Kabil midir ki, bu kütlenin bir parçasını ilerletelim, ötekini ihmal edelim de kütlenin bütünlüğü ilerleyebilsin?", "Mümkün müdür ki, bir cismin yarısı toprağa zincirlerle bağlı kaldıkça öteki kısmı göklere yükselebsin?"

Nitekim bu düşünceleri, ilerleyen zamanda, kadının seçme ve seçilme hakkına sahip olmasının temel dayanağını oluşturmuştur. Türk kadını 1930'dan itibaren sırasıyla belediye seçimlerine katılma, muhtar olma ve en nihayetinde 5 Aralık 1934'te milletvekili seçme ve seçilme hakkını kazanmıştır. 1935'te yapılan seçimlerde ilk defa 17 kadın TBMM'nde milletvekili olmuştur. Atatürk'ün eşitlikçi ve demokratik düşünce yapısı Türk kadınının birçok Avrupalı kadından önce bu hakka sahip olmasını sağlamıştır. Türk kadını eşit koşullarda eğitim hakkı kazanıp birçok mesleği yapabilir duruma gelmiş ve kendi yaşam koşulları hakkında verilen kararlarda taraf olmaya başlamıştır.

Laiklik ilkesi; milli egemenlik ve dolayısıyla demokrasi rejimiyle doğrudan bağlantılıdır (Aldıkaçtı, 1979: 41). Milliyetçilik ve cumhuriyetçilik ilkelerinin temelinde laiklik ilkesi yer almaktadır. Laiklik ilkesi, millet olabilmeyi sağlamakta tersi durumda ümmetçilik anlayışı hâkim olmaktadır. Milliyetçilik, milli iradeyi egemen kılanın ve milli bağımsızlığı sağlamanın yoludur. Atatürk; milleti, *"Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk halkına Türk Milleti denir", "Millet, dil, kültür ve ülkü birliği ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği bir politik ve toplumsal heyettir."* şekilde tanımlamıştır (Bozdağ, 2008: 121). Bu bağlamda Atatürk milliyetçiliğinin esasları, aynı topraklarda, paylaşılan ortak bir geçmişe sahip olmak, ülke sınırlarını vatan olarak kabul etmek ve tüm vatandaşların tek bir yönetime tabi olmasıdır. Dolayısıyla, Atatürk milliyetçiliği din ve ırk ayrımına dayanmayan, kültür birlikteliğine önem veren birleştirici ve bütünleştirici bir özellik göstermektedir (Kantar, 2019: 2145). Ayrıca Atatürk'ün *"Ne mutlu Türküm diyene"* sözüyle açıkladığı milliyetçilik anlayışı, esas ve özellikleriyle eşitlik ilkesini savunmaktadır. Nitekim milliyetçilik ilkesine bağlı halk kendisini bir milletin üyesi ve parçası saymakta, bağımsız yaşama ve toplumu yüceltme duygularıyla hareket etmektedir (Erendil, 1990: 313). Atatürk kültür birlikteliğine verdiği önemi (1932) şu şekilde dile getirmiştir (Kartal, 1986: 88):

"Kültür işlerimiz üzerine, ulusça gönüllerimizin titrediğini bilirsiniz. Bu işlerin başında da Türk tarihini, doğru temelleri üzerine kurmak; öz Türk diline, değeri olan güzelliği vermek için candan çalışıldığını söyleyelim. Bu çalışmaların göz kamaştırıcı verimler vereceğine şimdiden inanabilirsiniz."

Atatürk; milli kimlik ve bağlılığı oluşturabilmek ve gelecekte Türk milleti ne olacak ve nasıl olacak sorularına cevap verebilmek için Türk tarihinin Orta Asya'dan itibaren araştırılması gerekliliğini vurgulamış, aşağıdaki sözleriyle de dilin kültürel birliktelikteki önemini belirtmiştir (Çotuksöken, 1994: 133). Bu kapsamda da Türkçenin diğer dillerin etkisinden kurtulması, dilbilgisi, cümle bilgisi, sözlük, terim ve etimolojisinin geliştirilmesi amacıyla Türk Dil Kurumu (1932) kurulmuştur:

"Türk demek, dil demektir. Ulus olmanın çok belirgin niteliklerinden birisi dildir. Türk ulusundanım diyen insanlar, her şeyden önce ve kesinkes Türkçe konuşmalıdır. Türkçe konuşmayan bir insan Türk kültüründen ve Türk toplumundan olduğunu ileri sürerse inanmak doğru olamaz."

Laiplik anlayışının siyasal yaşamdaki yansıması Cumhuriyet düzeniyle gerçekleşmiştir (Kongar, 2005: 308). Cumhuriyet halk yönetimi demektir. Halk kendini yönetecekleri kendisi seçmekte, denetlemektedir. Halk, tüm yetkilerin ve işlemlerin kaynağı durumundadır ve halkın üstünde otorite bulunmamaktadır. (Çetinoğlu, 1986: 84). Atatürk bu anlayışı şu şekilde açıklamıştır (akt: Çotuksöken, 1994: 148):

"Türkiye devletinde ve Türkiye devletini kuran Türkiye halkından hükümdar yoktur, diktatör yoktur olmayacaktır. Çünkü olamaz. Bütün dünya bilmelidir ki artık bu devletin ve bu ulusun başında hiç bir güç yoktur, hiç bir makam yoktur. Yalnız bir güç vardır: O da ulusal egemenliktir. O da ulusun kalbi, vicdanı ve varlığıdır."

Bu düşüncelerden yola çıkarak 23 Nisan 1920'de TBMM kurulmuş, sonrasında saltanat kaldırılmış, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilmiş ve en nihayetinde halifelik kaldırılmıştır. Bu inkılaplardan anlaşılacağı üzere Atatürk, bir toplumda özgürlüğü, adaleti ve eşitliği ulusal egemenliğe dayandırmaktadır. Bu anlayışın siyasal mekanizması ise cumhuriyettir (Kongar, 2005: 309). Cumhuriyetçilik ilkesini 1925'te Atatürk şu şekilde açıklamıştır (akt: Çotuksöken, 1994, 55):

"Bugünkü hükümetimiz, devlet örgütümüz, doğrudan doğruya ulusun kendi kendine, kendiliğinden yaptığı bir devlet örgütü ve hükümettir ki onun adı Cumhuriyet'tir. Artık hükümet ile ulus arasında geçmişteki ayrılık kalmamıştır. Hükümet ulustur ve ulus hükümettir. Artık hükümet ve hükümet mensupları kendilerinin ulustan ayrı olmadıklarını ve ulusun efendi olduğunu tümüyle anlamışlardır."

Demokrasi ile cumhuriyetin yakın ilişkisi bulunmaktadır. Demokrasinin en gelişmiş şekli cumhuriyet olmasına rağmen her demokratik rejim cumhuriyet değildir. Demokrasi halk egemenliğine dayanmaktadır. Cumhuriyetin yaşayabilmesi için tek kuvvet vatandaşın siyasal olgunluğuna ve ahlaki değerine dayanan kamu yararı düşüncesinin hâkim olmasıdır. Dolayısıyla cumhuriyette bir kişi ve zümre yararı değil kamu yararı gözetilmektedir. Atatürk cumhuriyet rejimini *"demokrasi prensibinin en asri ve mantiki tatbikini temin eden hükümet şekli"* olarak tanımlamakta ve bu rejimin kazanımlarını 1933'te şu sözleriyle ifade etmektedir (<https://www.atam.gov.tr>):

"Cumhuriyet, Türk milletinin refah ve yükselmesi yolunda asırların görmediği başarılarla erişti. Milletinin eğilimlerini ve ihtiyaçlarını bularak ve öğrenerek onun refah ve gelişim gereklerini gerçekleştirmekte Cumhuriyetin az zamanda elde ettiği neticeler, Cumhuriyet İdaresinin milletimize hazırladığı geleceğin daha ne kadar parlak olduğunu tahmin ettirmeğe kâfidir. Asla şüphe yoktur ki Cumhuriyetin gelecek evlâtları, bizden daha çok refaha kavuşmuş ve bahtiyar olacaklardır."

Cumhuriyetçilik ilkesinin dayanaklarından biri de halkçılıktır. Halkçılık ilkesi, milliyetçilik ilkesi içinde de yer almaktadır. Atatürk, Nutuk'ta "Milli hâkimiyet temeline dayanan Halk Hükümeti: Cumhuriyet" başlığıyla bu durumu açıklamıştır (Nutuk, 243). Atatürk'e göre, *"Türkiye halkı ırkan veya dinen veya kültürel birleşik, birbirine karşı hürmet ve fedakârlık duygularıyla dolu mukadderat ve menfaatleri müşterek olan bir sosyal toplumdur."* (akt: Sarıçoban, 2018: 138). Atatürk bu bağlamda halkçılığı *"toplumsal düzenini çalışmasına ve hukukuna dayandırmak isteyen toplumsal bir öğreti"* olarak tanımlamış (Çotuksöken, 1994: 107) ve ulusal inancı tanıyarak koruyabilecek bir toplum olunmasına odaklanarak eğitim ve öğretimin yeniden kurulması gerekliliğini vurgulamıştır (İnan, 1985: 872). Bunun sağlanabilmesi için Millet Mektepleri açılmıştır. 24 Kasım 1928'de Resmî Gazete'de yayınlanan talimatnameye göre okula devam

etmeyen 14-45 yaş arası her Türk vatandaşı Millet Mektebi'ne devam etmekle yükümlü tutulmuştur (<https://www.hurriyet.com.tr>). Böylelikle okuma yazma seferberliği de başlamıştır.

Millet Mektepleri, 1932'de açılacak olan Halkevleri için bir ön çalışma niteliğindedir. Halkevlerinin açılma nedenleri hem kültürel hem de siyasidir. Kültürel nedenler; ilkelere uygun vatandaşların yetiştirilmesi ya da yapılan inkıpların halk tabanında karşılık bulması (Yapıcı, 2021: 363), sanatı geliştirmek, halkı çağdaş bir zihniyete kavuşturmak vb.dir. Siyasi açıdan halkevlerinin açılması nedenlerinin başında ise yedek subay öğretmen olan Kubilay'ın şehit edilmesi (Menemen Olayı) gibi cumhuriyete yönelik, rejimi tehdit eden tehlikeli teşebbüsler bulunmaktadır. Yapılan inkıpların ve ilkelerin halk tarafından anlaşılması ve bunların yerleşerek halkın kendi kaderine hâkim olabilmesi için halkevleri önem taşımaktadır. Ancak yeni kurulan modern eğitim düzeni şehirdeki halka sunulurken, %75'i köylerde olan halkın kalkınması için yalnızca okuma yazma öğretmek devletin kalkınmasında yeterli olmayacaktır. Bu sebeple halkın hem temel eğitimi sağlamak hem de nitelikli üretimi gerçekleştirip kırsal kesimin canlandırılmasını sağlamak amacıyla Köy Enstitüleri kurulmuştur (Eski, 2005: 473). Köyün; dolayısıyla memleketin eğitim yoluyla kalkındırılması hamlesini önce Mustafa Kemal, sonra da onun direktifleriyle Mustafa Necati, Reşit Galip, Saffet Arıkan, Hasan Ali Yücel, H. Fikret Kanat ve İ. Hakkı Tonguç gibi eğitimciler başlatmışlardır (Binbaşıoğlu, 1998: 238). Hazırlıkları 1935'te başlatılıp 1937'de denemesine girilen enstitüler 1940'ta yasal bir zemine oturtulmuştur (Kapluhan, 2012: 172).

Halkçılık ilkesine göre, iktidarın kaynağı halkın kendisidir (İlgazi, 2002: 9). Atatürk halkçılığında halkın sınıfsız, zümresiz olması, siyasal ve sosyal haklarda eşit paylara sahip olması ve çağdaş uygarlığı amaç edinmesi bulunmaktadır (Sarıçoban, 2018: 135). Kısaca Atatürkçü halkçılığın amacı, demokratik ve sosyo-ekonomik alanda çağdaşlaşma yolunda başarıya ulaşmaktır (Yücel, 1988: 815). Atatürk çağdaşlaşmaya odaklanan bir liderdir. Çağdaşlaşma bilinçli bir şekilde yeniliğe yönelmeyi ifade etmekte (Dinç, 2004: 2) ve bu durum inkılapçılık ilkesinin fikri temellerinin atılması sonucunu doğurmaktadır. Diğer ilkeleri de içeren inkılapçılık ilkesine göre tüm ilke ve inkıplara sahip çıkılmalıdır. Ancak bu ilkenin temelinde sadece ilke ve inkıplara sahip çıkılması değil, çağın gereklerine uyabilmek için gerekli adımların atılması da bulunmaktadır. Atatürk'ün amacı Türkiye'yi yalnız çağdaş ve demokratik bir toplum konuma getirmek değil sürekli bu yönde ilerlemesini sağlamaktır (Dinç, 2004: 3). Dolayısıyla ilkelerin bilim ve fennin gerisinde kalması veya ters düşmesi durumunda bilimsel olarak yenilenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bu ilkenin temeli çağdaş medeniyetler seviyesidir, dolayısıyla yeni bir toplum yaratılmalıdır. Atatürk'ün Yazı Devrimi ya da Yeni Türk Harflerinin kabulü toplumsal yeniden doğuşla özdeşleşmiştir (Kongar, 2017: 105). Bundan dolayı Yazı Devrimi, diğer ilkelerde olduğu gibi inkılapçılık ilkesi içinde önemlidir. Şapka devrimi, takvim ve saatin değiştirilmesi, kılık-kıyafet kanunu gibi toplum yaşamını belirleyen simgesel izlerin silinmesi (Kongar, 2017: 104) bu ilke kapsamında gerçekleştirilen yenilenme hareketleridir.

Atatürk'ün yukarıda açıklanan tüm ilkelerinin devamlılığını sağlayan ve ekonomik ayağını anlatan devletçilik ilkesi çalışmanın ekonomik sürdürülebilirlik kısmında detaylıca irdelenmiştir. Devletçilik ilkesi özde ekonomiye ilişkin kural ve uygulamalarla birlikte sosyal politikayı da kapsamaktadır. Diğer anlatımla, Türk ulusunun sosyal adalet içerisinde sınıflar arası dayanışma anlayışıyla kalkınmasını sağlayacak olan ekonomi politikaları sadece ekonomik bir model değildir (Öztürk ve Yıldırım, 2009: 151). Nitekim Atatürk sosyal inkıplarla güçlendirilmediği takdirde ekonomik atılımların köklü olmayacağını bilmektedir (Ünsal, 1999: 602). Bundan dolayı da ekonomik kalkınmayı sosyal kalkınmaya dayandırmaktadır. Bunun en güzel örneği İzmir İktisat Kongresinde açıklanan misak-ı iktisadi fikrinde görülmektedir.

Millî mücadeleden sonra millî iktisat ideolojisi temelinde ulusal bir ekonomi oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu ideolojinin felsefi temeli sekülerizme dayanmaktadır. Bu durum da Cumhuriyeti bir yurttaşlık projesine dönüştürmektedir (Yapıcı, 2019: 21). Millî iktisada o dönemde verilen önem Kurtuluş Savaşı öncesinde azınlıkların elinde bulunan güçlerin millî burjuvazi yaratılması için yerli tüccarlara transfer edilmesiydi (Sabır, 2006: 62). Millî burjuvazi toplumu dönüştürecek olan

sınıf olarak görülmekteydi (Yapıcı, 2019: 21). Böylelikle hem iktisadi kalkınma hem de sosyal kalkınma yaşanabilecekti. Bu görüşler kapsamında sanayileşmenin sağlanabilmesi ve milli burjuvazinin yaratılabilmesi için İş Bankası, Sanayi Maadin Bankası vb. kurulmuş ve Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarılmıştır. Ancak 1923-1929 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras kalan ekonominin yeni cumhuriyet üzerindeki etkisiyle bu çabalar istenilen düzeyde sağlanamamıştır. Atatürk 1930'lu yıllarda yurt gezilerine çıkmış ve uygulanan ekonomik sistemin coğrafi dengesizlikleri ve sosyal adaletsizliği de gideremediği gerçeğiyle karşı karşıya kalmıştır (Dinç, 2004:7). Tüm bu faktörler, Türkiye Cumhuriyeti'nde 1930 sonrasında devletçiliğin ağırlık kazanması sonucunu doğurmuş, sanayileşme ve kalkınma hızlandırılarak 10 yıl içinde dünyanın en hızlı ve istikrarlı büyüyen ülkelerinden biri konumuna gelinmiştir. Atatürk, ekonomide yakaladığı bu olumlu ivmeyi, sosyal devlet anlayışı çerçevesinde de harmanlamış, sosyal refahın yükselmesine ve gelişmesine yönelik icraatları da hayata geçirmiştir (Eraslan vd., 2021: 107).

Atatürk'ün sosyal devlet anlayışının Devletçilik, Halkçılık ve Milliyetçilik ilkelerinin içinde bulunduğu görülmektedir. Sosyal devletin amacı, öncelikle ekonomik bölüşüm ilişkilerinde ortaya çıkan yoksulluğu sosyal adalet çerçevesinde temelden değiştirerek sosyal dengesizliğin ortadan kaldırılması böylelikle bireysel ve toplumsal refahının sağlanmasıdır (Eraslan vd., 2021: 107). Bu bağlamda sosyal devlet anlayışı gelir dağılımındaki adalet açısından önemlidir. Atatürk ulusal birliğin korunması için gelir dağılımındaki adaleti bir ön koşul olarak görmektedir. Servetin adil dağılması durumunda huzurun, güvenin ve düzenin bozulacağını belirtmektedir. Bunu da devletin görevi olarak tanımlayan (Evyapan, 1999: 262) Atatürk; geliştirdiği sosyal devlet yaklaşımıyla öncelikle gereksinimi olan bireylere temel sosyal haklar kazandıran, en dezavantajlı kesimlerin yaşam koşullarını iyileştiren, geliştiren-kurumsallaştıran, insan haklarına saygılı, onurlu Türkiye Cumhuriyeti Devleti yurttaşlığına yönelik politikaları hayata yansıtmaya çalışan bir model üretmeye çalışmıştır (Eraslan vd., 2021: 107). Bunun içinde geçerliliğini hala koruyan çok önemli bir sürdürülebilir kalkınma felsefesi ve bu felsefeyi gerçekleştirirken izlenecek çok önemli bir yol haritası bırakmıştır.

4. Sonuç

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ideal bir yaşam için ön koşulları ortaya koymaktadır. Bu yaşam, tüm dünya ve ülke vatandaşlarının bugünü yaşarken gelecek nesillerin yaşam haklarından çalmadan onların sağlıklı hayatlarına devam edebilmelerini sağlayacak bir doğayı, refah seviyesi yüksek bir toplumda bir birey olarak gereksinimlerini sağlayabilecek bir ekonomik düzeni ve sosyal adaletin temel teşkil ettiği bir toplumsal hayatı ifade etmektedir. 1960'lı yıllarda uluslararası ölçekte tanımlanmaya başlanan sürdürülebilir kalkınmanın önemi iklim krizi, açlıktan ölen çocukların varlığı, sosyal adaletsizlik sonucu ülkelerinden göç etmek zorunda kalan insan sayısının artması, salgın hastalıklar gibi küresel birçok nedenden dolayı giderek artmaktadır. Sayılan sorunlar bir coğrafyanın veya ülkenin sorunu olmaktan çıkıp tüm insanlığı derinden etkilemeye başlamıştır. Dolayısıyla tüm ülkelerin bu sorunlarla mücadele etmeleri ve dünyayı bir bütün olarak kapsayan küresel çözümlere odaklanmaları gerekmektedir. Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün "*yurtta sulh cihanda sulh*" diyerek insanlığa miras bıraktığı bakış açısı bu durumu açıklamaktadır. Atatürk uygarlığı sadece Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal çıkarları için değil tüm dünya ülkeleri için bir yaşam biçimi olarak görmüş ve şöyle demiştir (1937):

"İnsan mensup olduğu milletlerin varlığını ve saadetini düşündüğü kadar, bütün milletlerin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletinin saadetine ne kadar önem veriyorsa bütün dünya milletlerinin saadetine hizmet etmeye elinden geldiği kadar çalışmalıdır.....En uzakta zannettiğimiz bir olayın bize bir gün temas etmeyeceğini bilemeyiz" (Akt: Eroğlu, 1985: 438).

Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk; Kurtuluş Savaşı sonrasında askeri savaş kadar zorlu olan ve savaşta kazanılan başarının kalıcılığı açısından önem taşıyan kalkınma hamlelerini vakit kaybetmeden başlatmıştır. Nitekim kalkınma yapısal bir dönüşüm olarak değerlendirildiğinde; kalkınma sürecinde düşük beceri düzeyine sahip bir nüfusun yüksek becerili bireyler düzeyine dönüştürülmesi (Bakırtaş, 2020: 12), Atatürk'ün böyle bir gaye içinde olduğunu ortaya çıkaran bir

örnektir. Atatürk'ün eğitim odaklı inkılapları bu bakış açısını yansıtmaktadır. Dünya'da henüz tanımlanmamış olan sürdürülebilir kalkınma kavramının 1920'lerde Türkiye Cumhuriyeti'nde uygulanmaya başlandığı ve o dönem itibarıyla günden güne kazanımlarının alındığı görülmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik boyutu kapsamında gerçekleştirdikleri ile dışarıdan almak zorunda olduklarını kendisi yapabilen bir ülke kurulmuştur. Bazı makroekonomik göstergelerin gelişimi incelendiğinde; 1923-1929 yılları arası milli gelir büyüme hızı 10.9, sanayi büyüme hızı 8.5, milli gelirden yatırım payı 9.1, milli gelirden ithalat payı 14.5, dış ticaret dengesi -56.6'dır. 1929-1932 yılları arası milli gelir büyüme hızı 1.5, sanayi büyüme hızı 14.8, milli gelirden yatırım payı 9.7, milli gelirden ithalat payı 8.9, dış ticaret dengesi +6.6'dır. 1933-1939 yılları arası milli gelir büyüme hızı 9.1, sanayi büyüme hızı 10.2, milli gelirden yatırım payı 10.7, milli gelirden ithalat payı 6.6, dış ticaret dengesi +12.4 olarak gerçekleşmiştir (Boratav, 1982; akt: Aydın, 2021: 17). 1923-1938 yılları arasında işler; fiyat istikrarı bozulmadan ve bütçe açıklarına gidilmeden yürütülmüş ve sonuç başarılı olmuştur. Ayrıca diğer önemli bir nokta; bu kalkınma hamlesine girilirken ne yapılacağına hesaplanmış olması ve yatırımların nasıl finanse edileceğinin planlanarak rasyonel bir şekilde hareket edilmiş olmasıdır. Dış borçla, karşılıksız para basılarak, enflasyonist politikalarla kalkınma hamlesine kalkışılmamıştır (Sabır, 2006: 17).

Mustafa Kemal Atatürk'ün gerçekleştirdikleri sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutu kapsamında irdelenecek olursa; öncelikle büyümenin ve ekonomik kalkınmanın sürdürülebilmesinin eğitimle ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu kapsamda nitelikli işgücü yaratacak bir eğitim hamlesi gerçekleştirilmiş ve bu eğitim hamlesinin temelinde de bilim yerleştirilmiştir. Okur-yazar oranlarının cumhuriyetin kuruluş yıllarında %5-6 düzeyinde iken 1927'lerde %11'e ulaşması ve 1935'te de %20.4'lere yükselmesi o dönem koşulları açısından çok önem taşımaktadır. Ayrıca kadınların sosyal ve ekonomik hayattaki yerlerinin değişmesi, demokrasinin, hukukun üstünlüğünün temellerinin atılması ve uygulanması örnekleri de sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutu kapsamında değerlendirilmektedir.

Günümüzde tüm dünyada büyük şehirlerin giderek betonlaştığı, su kaynaklarının bilinçsiz kullanımı sonucunda su sorunlarının yaşandığı, birçok akarsu ve gölün kaderine bırakıldığı ve yaz aylarında yaşanan orman yangınları yüzünden ağaçların ve hayvanların yok olduğu bir gerçektir. Ülkemizde de benzer çevresel sorunlar yaşanmaktadır. Örneğin; bir zamanlar Mustafa Kemal Atatürk'ü denize girerken gördüğü Florya sahilleri fotoğraflarına üzülen bakılmaktadır. Ya da 2021 yılı Türkiye'sinde müsilaj sorunu yüzünden Marmara Denizi'nin ölmesi riski konuşulmaktadır. Bu gerçekler günümüz için önemli olsa da ileriki nesillere sağlıklı soluyacakları bir hava bırakılmayacağı kaygısı ve bio-çeşitliliğin azalması gibi kaygılar çok daha önemli hale gelmektedir. Bu kapsamda sürdürülebilir kalkınmanın çevresel boyutunda Atatürk'ün Atatürk Orman Çiftliği örneği önemli bir rol model olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak; Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Dünya Savaşı sonucunda verdiği savaş sadece misak-ı milli mücadelesi değildir. Bunun ötesinde savaşta elde edilen başarının kalıcı olmasını sağlayabilmek için sürdürülebilir kalkınma savaşı verilmiştir. Bu savaş sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel tüm boyutlarında verilmiştir. Bilimin izinden giderek bu aydınlık fikirlere sahip olan Mustafa Kemal Atatürk kendinden sonraki nesillere, ülkemize ve tüm dünyaya sürdürülebilir kalkınmanın temelini oluşturan bir felsefeyi ve izlenecek bir yolu miras olarak bırakmıştır.

Kaynakça

- Akiner, İ., ve Akiner M. E. (2020). Leed Sertifikasyon Sistemi Bağlamında Sürdürülebilir Kentleşme Projesi: Atatürk Orman Çiftliği Örneği. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (19), 850-857.
- Aldıkaçtı, O. (1979). Atatürk İnkıaplarında Laiklik. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 45(1-4), 39-47.
- Atatürk, M.K. (2006). *Nutuk* (Sadeleştiren: E. Semih Yalçın). Ankara: Gazi Kitabevi.

- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (Bugünkü Dille) (2006). (Sadeleştiren Ali Sevim, İzzet Öztoprak, Mehmet Akif Tural). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Aydın, A. (2021). Atatürk Dönemi İktisat Politikaları. *New Era International Journal of Interdisciplinary Social Researches*, 6(8), 1-20.
- Bakırtaş, T. (2020). *Dünya'da ve Türkiye'de Ekonomik Kalkınma*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Bansal, P. (2005). Evolving Sustainably: A Longitudinal Study of Corporate Sustainable Development. *Strategic Management Journal*, (26), 197-218.
- Bilgili, M. Y. (2017). Ekonomik, Ekolojik ve Sosyal Boyutlarıyla Sürdürülebilir Kalkınma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (49), 559-569.
- Binbaşıoğlu, C. (1998). Eski Milli Eğitim Bakanlarından Mustafa Necati'nin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, (239), 6-12.
- Bozdağ, İ. (2008). *Atatürk'ün Evrensel Boyutları*. İstanbul: Emre Yayınları.
- Coşkun, A. (2003). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye Ekonomisi. *Atatürkçü Düşünce Dergisi*, (4), 72-77.
- Çetinoğlu, N. (1986). Cumhuriyet Kavramı ve Atatürk'ün Cumhuriyet Anlayışı. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 19 (56), 803-813.
- Çotuksöken, Y. (1994). *Atatürk'ten Seçme Düşünceler*. İstanbul: Özgül Yayınları.
- Dinç, S. (2004). *Atatürkçü Düşünce Sistemine Göre Devletçilik İlkesi*. https://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/sait_dinc_ataturkcu_dusunce_sistemi_devletcilik.pdf
- Dinç, S. (2004). *Atatürkçü Düşünce Sistemine Göre İnkılâpçılık (Devrimcilik) İlkesi*. https://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/sait_dinc_ataturkcu_dusunce_sistemi_devrimcilik_ilkesi.pdf
- Eraslan, L. (2004). Liderlikte Post-Modern Bir Paradigma: Dönüşümcü Liderlik. *Journal of Science*, 1(1), 1-32.
- Erendil, M. (1990). Evrensel Nitelikleriyle Atatürk. *Atatürk Yolu Dergisi*, 2(6), 307-319.
- Eroğlu, H. (1985). Atatürk ve Devletçilik. *Bellekten*, 49(194), 357-372.
- Eroğlu, H. (1985). Yurtta Sulh, Cihanda Sulh. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 1(2), 435-450.
- Eski, M. (2017). İlhan Başgöz, Türkiye'nin Eğitim Çıkması ve Atatürk. *Osmanlı Araştırmaları*, 49 (49), 469-474.
- Evyapan, R. (1999). Atatürk ve Sosyal Devlet. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 43(15), 253-282.
- İlgazi, A. (2002). Atatürk'ün Halkçılık Anlayışının Türkiye'nin Çağdaşlaşmadaki Rolü ve Önemi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/musbed/issue/23508/250462>.
- Goodland, R. (2002). Sustainability: Human, Social, Economic and Environmental. Ted Munn (Ed.), *Encyclopedia of Global Environmental Change* içinde (1-3), Wiley: John Wiley&Sons Ltd.
- Kantar, G. (2019). Milliyetçilik Anlayışının; Atatürk Dönemi Türk Yönetim Sistemine Yansımaları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları*, 8(3), 2141-2156.
- Karal, Z. E. (1975). *Günümüzde Atatürk ve Atatürkçülük*. İzmir: İzmir Barosu Yayınları.
- Karal, Z. E. (1986). *Atatürk'ten Düşünceler*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Kapluhan, E. (2012). Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (26), 172-194.

- Kaypak, Ş. (2011). Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13 (20), 19-33.
- Kongar, E. (2005). *Devrim Tarihi ve Toplum Bilim Açısından Atatürk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kongar, E. (2017). *Atatürk Üzerine*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Koroğlu, V. (2009). Çevreci Atatürk. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 57-69.
- Kubar, Y. (2016). Az Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Kalkınma Göstergeleri ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Bir Panel Veri Analizi (1995-2010). *Ardahan Üniversitesi İİBF Dergisi*, (4), 65-99.
- McKenzie, S. (2004). *Social Sustainability: Towards Some Definitions*, Hawke Research Institute Working Paper Series No 27, South Australia: Hawke Research Institute University of South Australia Magill.
- Livaneli, Z. Ö. (2020). *Arkadaşıma Veda*. İstanbul: Doğan Egmont.
- Özçelik, Ö., ve Tuncer, G. (2007). Atatürk Dönemi Ekonomi Politikaları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 253-266.
- Özdil, Y. (2018). *Mustafa Kemal*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Öztürk, S., ve Yıldırım, F. (2009). Osmanlı İmparatorluğunun İktisadi Çöküşü ve Atatürk Dönemi İktisat Politikaları. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(2), 145-165.
- Paul, B. D. (2008). A History of The Concept of Sustainable Development: Literature Review. *The Annals of the University of Oradea, Economic Sciences Series*, 17(2), 576-580.
- Pisani, J.A. (2006). Sustainable Development-Historical Roots of The Concept. *Environmental Sciences*, 3(2), 83-96.
- Roper, J. (2012), Environmental Risk, Sustainability Discourses, and Public Relations. *Public Relations Inquiry*, (1), 69-87.
- Sabbağ, J. (2020). Thomas R. Malthus'un ve Karl Marx'ın Yoksulluk ve Nüfus Kavramlaştırması. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 37-51.
- Sabır, H. (2006). Atatürk'ün Ekonomi Anlayışı. *Sayıştay Dergisi*, (62), 3-19.
- Sarıçoban, G. (2018). Atatürk'ün Halkçılık İlkesi. *ICLEC Conference Proceedings*, (Edi: Ahmet Selçuk Akdemir), Girne/Kıbrıs, 129-139.
- Şahinöz, A. (2019). Sürdürülemeyen "Sürdürülebilir Kalkınma". *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 77-101.
- Tanyeli, C. (1990). *Büyük Devlet Adamı Atatürk'ün Fiziksel ve Yönetmel Dehası*. İstanbul: Harp Akademileri Yayını.
- Tayhani, İ. (2009). Türkiye Cumhuriyeti'nin Temeli: Laiklik. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (43), 517-529.
- Tıraş, H. H. (2012). Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre: Teorik Bir İnceleme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 57-73.
- Ünsal, H. (1999). Laiklik ve Atatürk'ün Laiklik Politikası. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 5(15), 595-606.
- Yapıcı, H. (2019). Türkiye'de Milli Burjuvazi: Tek Parti Dönemi (Yayınlanmamış Doktora Tezi). *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya*.

Yapıcı, H. (2021). Dünya'da Konjonktürel Değişimler ve CHP: 3. ve 7. Kurultayların Türkiye'ye Yansımaları. *Belgi Dergisi*, 22 (II), 353-375.

Yücel, Y. (1988). Atatürk İlkeleri. *Bellekten*, L2(204), 807-824.

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/millet-mektepleri-ne-zaman-acildi-millet-mekteplerinin-acilisi-ve-kurulus-amaci-41827013>

<https://beyn.org/ataturkun-liderlik-sirlari-8-cevre-bilinci/>

<https://www.atam.gov.tr/duyurular/cumhuriyet-yonetimi>

https://www.tbmm.gov.tr//develop/owa/genel_kurul.cl_getir?pEid=53337

<https://www.turkcebilgi.com/ataturk-un-cevreye-ilgili-sozleri-ve-konusmalari-nelerdir>

THE GREAT LEADER MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'S THE PHILOSOPHY OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND THE ROADMAP

Extended Abstract

Aim: Sustainable development, together with its economic, social and environmental dimensions, is to ensure the right to life of future generations and to transfer the resources owned today to new generations by using them without exploiting them. In this sense, it is necessary to focus on the future, both on a national and global scale, while carrying out today's activities. The Republic of Turkey was established with a perspective focusing on the future and was managed by this philosophy until the 1940s. With this study, it is aimed to examine the philosophy of the Great Leader Mustafa Kemal Atatürk, while establishing the Turkish Republic, from the perspective of sustainable development.

Method(s): Qualitative research method was used in this study. Qualitative data collection techniques including literature review and document review were used as data collection methods. In the literature review, studies on sustainable development and Atatürk were examined. In the document analysis, Atatürk's discourse, actions, principles and reforms were examined within the framework of sustainable development dimensions.

Findings: The findings of this study are discussed in economic, social and environmental dimensions. According to this; When the development of some macro-economic indicators of Atatürk's period is examined; Between 1923-1929, the national income growth rate was 10.9, the industry growth rate was 8.5, the investment share in the national income was 9.1, the import share in the national income was 14.5, the foreign trade balance was -56.6. Between 1929 and 1932, the national income growth rate was 1.5, the industrial growth rate was 14.8, the investment share in the national income was 9.7, the import share in the national income was 8.9, the foreign trade balance was +6.6. Between 1933 and 1939, the national income growth rate was 9.1, the industry growth rate was 10.2, the investment share in national income was 10.7, the share of imports in national income was 6.6, and the foreign trade balance was +12.4.

When Atatürk's achievements are examined within the scope of social sustainability; first of all, it is seen that the growth and economic development is associated with education. In addition, examples of changing the place of women in social and economic life, laying the foundations of democracy and the rule of law and its implementation are also evaluated within the scope of the social dimension of sustainable development.

The example of Atatürk Forest Farm should be considered as an important role model in the environmental dimension of sustainable development. With the Atatürk Forest Farm, a productive farm was created from a barren and swampy land that will set an example in the field of agriculture and animal husbandry. This farm not only brought together modern agricultural and industrial production techniques, but also represented the basic philosophy of the Republic of Turkey by offering social and cultural activities to the residents of the city. In addition, Atatürk Forest Farm becomes a symbol of the urban planning project at the point of solving environmental problems.

Conclusion: Sustainable development war was also fought in order to ensure that the success achieved in the war is permanent during the Atatürk period. This war has been fought in all the economic, socio-cultural and environmental dimensions of sustainable development. Mustafa Kemal Atatürk, who has these bright ideas by following the footsteps of science, has left a philosophy that forms the basis of sustainable development and a path to be followed to the next generations, our country and the whole world.
